

431

ԱՏԵՏՐ

Դ. տարի
ԺԲ. տպ.

ԿՐՕՆԻ

ԴԻՍԵՆ Լ. 25 կապ.

Մահալ ալ . Բհ. Մահալ կապ 69

2(075)
U-15

ԹԻ ՖԼԻՍ

Արագածիկ «Հայերանոս» Երկդ. № 17.

1912

КНИЖНЫЙ МАГАЗИНЪ
М. Т.
МИРЪ РЕКАТИЦЪ
СЪ БРАТЪЯМИ
БАКУ, на Парапетѣ.

010

220
624-00

2(025)
4-15

Գ. տարի
ԺԲ. տպ.

ԴԱՍԱՏԵՏՐ

ԿՐՕՆԻ

1004
1921

(Համաձայն նորագոյն ծրագրի)
ծիական դպրոցների համար

220

624-00

Սահակ աւ. քհ. Սահակեանց

Գինն է 25 կպ.

104851-42

ԹԻՖԼԻՍ

Արագածիկ «Էսպերանտո» ելիդ. 17
1912

Ի ՀԱՅՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ

Տ. Տ. ԳԵՈՐԳ Ե.

Սրբազնագոյն Կաթողիկոսի Ամենայն Հայոց, Ժայ-
րագոյն Պատրիարքի Համազգական Նախամեծար
Արարատեան Առաքելական Մայր Աթոռոյ Սրբոյ
Կաթողիկէ Էջմիածնի:

ԻՍՐԱՅԷԼԱՑԻՈՅ ԱԶԳԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Ա. Մ Ո Վ Ս Է Ս

1. ԻՍՐԱՅԷԼԻ ՆԵՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԵԳԻՊՏՈՍՈՒՄ

Յոսէփը մեռել էր: Մեռել էին նրա բոլոր

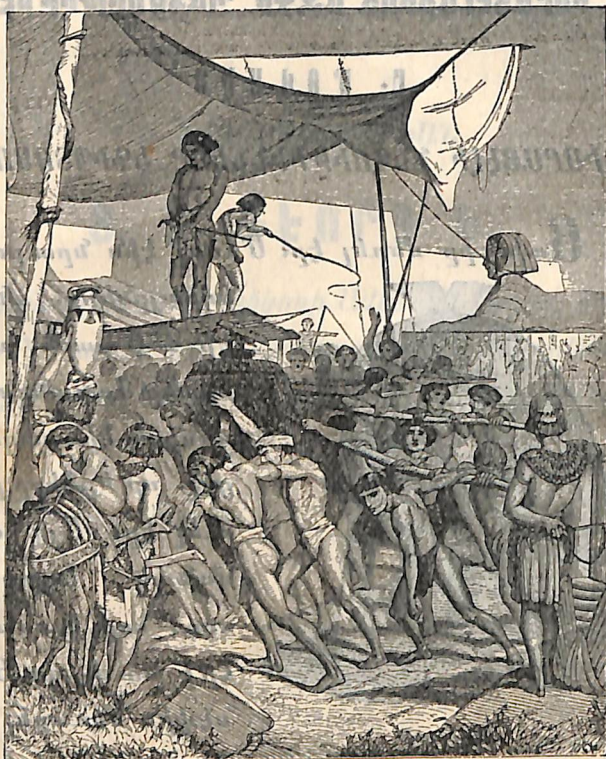

Փարաոն

հղբայրները. անցել
էր 430 տարի, բայց
նրանց ժառանգներն
այնքան էին բազմա-
ցել, որ երկիրը լեց-
ուել էր: Այդ ժա-
մանակ եգիպտոս-
տում նոր փարաոն
էր իշխում, որը Յոս-
սէփին մոռացել էր:
Նա ասաց եգիպտա-

ցիներին. «Իսրայէլացիները Հափից դուրս բազ-
մացել են, եթէ մի պատերազմ պատահէ, կա-
րող են թշնամու հետ միանալ ու մեր դէմ պա-
տերազմել, ուստի պէտք է նրանց ոչնչացնել»:

Սրա համար թագաւորը վերակացուններ նշանակեց, որ չարչարեն նրանց: Եւ նրանք անգուժ կերպով ստիպում էին իսրայէլացիներին աշխատելու:

տելու թէ աղիւսի գործարաններում և թէ դաշտերում—փարաւոնի համար ձրի, ամուր քաղաքներ և շտեմարաններ պէտք է շինէին: Բայց որքան եզիպտացիները չարչարում էին իսրայէլա-

ցիներին, այնքան նրանք աճում և բազմանում էին: Փարաւոնը տեսաւ, որ այս միջոցով իւր նպատակին չէ հասնում, հրամայեց երբայեցիների նորածին արու զաւակներին ջուրը ձգեն, իսկ աղջիկներին՝ խնայեն:

2. ՄՈՎՍԷՍԻ ԾՆՈՒՆԴԸ ԵՒ ԱԶՍՏՈՒԹԻՒՆԸ

Հիւի ցեղից մէկը՝ Ղեւի անունով մի մարդու աղջկայ հետ ամուսնացաւ և նրանից մի գեղեցիկ արու զաւակ ունեցաւ: Մայրը երեք ամիս ծածուկ էր պահում: Երբ այլ ևս անկարող եղաւ թաք կացնել, եղբգնից մի զամբիւղ հիւսեց, կպրծիւթով ծեփեց. աղային նրա մէջը զրաւ և Նեղոսի եղեգնում ափը թողեց: Մանկան քոյրը հեռուից դիտում էր՝ տեսնելու թէ եղբօրն ինչ կպատահէ:

Փարաւոնի աղջիկը Նեղոսի ափն իջաւ լողանալու: Նաժիշտները գետի ափում շրջում էին: Թագաւորի աղջիկը հեռուից նկատեց զամբիւղը, նաժիշտներից մէկին ուղարկեց, որ բռնէ: Հրամանը կատարուեց, զամբիւղն իրան բերին, բաց արեց ու տեսաւ, որ մէջը մի մանուկ լաց էր լինում: Թագաւորի գուստրը զթաշարժուեց և ապաց. «Սա երբայեցիների մանուկներից պիտի լինի»: Մանուկի քոյրը մօտեցաւ և տաաց փարաւոնի աղջկան. «Արգեօք չես կամենայ մի եր-

բայեցի ծծմայր կանչեմ, որ մանկանը կերակրէ»:
Փարաւոնի աղջիկն ասաց. «Գնա և կանչիր»:

Աղջիկն շտապեց հարազատ մօրը կանչելու:

Մայրն եկաւ: Փարաւոնի աղջիկն ասաց. «Տա՛ր այս մանուկը քեզ մօտ, մեծացրո՛ւ, ես քո վարձը կ'վճարեմ»: Մայրն առաւ մանկանը և պահում էր: Երբ մեծացաւ, թագաւորի աղջկայ մօտ բերաւ: Իշխանուհին որդեգրեց նրան և անուանեց Մովսէս, որ նշանակում է ջրից հանած: Մովսէսն ուսաւ ճգիպտոսում այն բոլոր գիտութիւնները, որոնք յայտնի էին այն ժամանակ և դարձաւ մի իմաստուն մարդ:

3. Մ Ո Վ Ս Է Ս Ի Փ Ա Խ Ո Ւ Ս Տ Ը

Երբ Մովսէսը չափահաս դարձաւ, գնաց իսրայէլացիների մօտ նրանց չարչարանքները տեսնելու: Մի անգամ նկատեց, որ վերակացուն մի իսրայէլացու ծեծում էր: Նայեց իւր շուրջը և երբ ոչ ոքի չտեսաւ, սպանեց եգիպտացուն և թաղեց աւաղի մէջ:

Միւս անգամ ևս դուրս գնաց և տեսաւ, որ երկու իսրայէլացիներ են միմեանց հետ կրո-

ւում, Մովսէսը դարձաւ յանցաւորին ու ասաց. «Խնչու ես քո ընկերին ծեծում»: Նա պատաս-

խանեց. «Քեզ ով նշանակեց մեզ վրայ դատաւոր, չլինի՞ ինձ էլ այն եգիպտացու նման ուզում ես սպանել»: Մովսէսը զարհուրեց, երբ իմացաւ՝ իւր սպանութեան յայտնի լինելը: Այս բանը փարաւոնի ականջին հասաւ: Նա կամենում էր Մովսէսին սպանել, բայց սա փախաւ Մադիամացոց երկիրը:

Մադիամի քուրմը եօթն աղջիկ ունէր: Նրանք եկան ջրհորի մօտ՝ խաշները ջրելու համար: Ուրիշ հովիւներ ևս եկան և աղջիկներից խլեցին ջրի հերթը: Մովսէսը տեղից վեր կացաւ, օգնեց աղջիկներին և խաշներին խմացրեց:

Երբ աղջիկները տուն դարձան, հայրը հարցրեց. «Ի՞նչու այսօր վաղ եկաք»: Նրանք պատասխանեցին. «Մի եգիպտացի օգնեց մեզ, ջուր հանեց և մեր ոչխարներին խմացրեց»: Յոթորն ասաց. «Ո՞րտեղ է այն մարդը, ի՞նչու նրան հացի չկանչեցիք»: Մովսէսին տուն հրաւիրեցին: Յոթորը յանձնեց նրան իւր ոչխարները, որ աւրածացնէ և վերջը իւր Սեպովրա աղջկայ հետ էլ ամուսնացրեց:

4. ԱՍՏՈՒԱԾ ԿԱՆՉՈՒՄ Է ՄՈՎՍԵՍԻՆ

Մովսէսն անապատում արածացնում էր Յոթորի խաշները: Մի անգամ մօտեցաւ Բորեք լեռանը և տեսաւ, որ մի մորենի վառվում էր,

բայց չէր այրում: Մովսէսը մօտեցաւ իմանալու, թէ սա ինչ բան է: Իսկոյն թփի միջից ձայն եկաւ. «Մովսէս, Մովսէս»: Նա պատասխանեց. «Ի՞նչ է, Տէր»: Ձայնը կրկնեց. «Հան կօշիկներդ, այդ տեղը սուրբ է: Ես եմ Աբրահամի, Իսահակի և Յակոբի Աստուածը: Ես տեսայ իմ ժողովրդի նեղութիւնները եգիպտոսում. ես կամենում եմ նրան Քանան տանել, ուր մեղր և կաթն է բոխում: Գնա եգիպտոս փարաւոնի մօտ և ասա, որ իմ ժողովուրդն ազատէ»: Մովսէսն ասաց Աստծուն. «Եթէ ես իսրայէլացիների մօտ գնամ և ասեմ, թէ ձեր հայրերի Աստուած Նինվան ինձ ուղարկել է, չեմ հաւատայ»: Աստուած ասաց. «Ձեռիդ գաւազանը գետին ձգիր»: Նա էլ ձգեց և գաւազանն օձ դարձաւ: Մովսէսը փախեց ու փախաւ: Աստուած ասաց. «Բռնիր օձին»: Նա բռնեց և օձն իսկոյն գաւազան դարձաւ: Աստուած շարունակեց. «Ձեռդ ծոցդ դիր»: Դրաւ, բայց դուրս հանելիս՝ տեսաւ, որ բորոտուել է—սպիտակ՝ ինչպէս ձիւն: Աստուած ասաց նրան. «Ձեռդ նորից ծոցդ դիր»: Նա էլ կատարեց և տեսաւ, որ միւս ձեռի նման առողջ է: Աստուած ասաց. «Եթէ այս երկու հրաշքերին չեմ հաւատայ, Նեղոսից ջուր կառնես, կսրսկես գետնի վրայ— գետի ջուրն իսկոյն արիւն կդառնայ»:

Մովսէսն ասաց Աստծուն. «Տէր, ես ծան-

բալեզու եմ»։ Աստուած ասաց. «Քո ճարտարա-
խօս եղբայր Ահարոնը քեզ հետ կգայ, քո փոխա-
րէն ժողովրդի հետ նա կխօսէ»։

Այս բանից ետոյ Մովսէսը Յոթորի մօտ
գնաց և ասաց. «Ուզում եմ եզրիպտոս դառնալ
և տեսնել, թէ իմ եղբայր իսրայէլացիները կեն-
դանի են թէ՞ ոչ»։ Յոթորն էլ ասաց Մովսէսին.
«Գնա խաղաղութեամբ»։ Մովսէսն անապատում
հանդիպեց Ահարոնին և յայտնեց նրան Աստծու
կամքը։ Մովսէսը տեղեկացաւ, որ հին փարաւոնն
արդէն մեռել է։ Երկու եղբայրները գնացին և
իսրայէլի ժողովրդի ծերերին մի տեղ հաւաքե-
ցին։ Ահարոնը յայտնեց նրանց Աստծու կամ-
քը, իսկ Մովսէսը ցոյց տուաւ հրաշքները ժո-
ղովրդի առաջ։ Երբ ծերերն իմացան, որ Աս-
տուած ուզում է իրանց ազատել, սկսեցին ա-
ղօթել և շնորհակալութիւն անել։

5. Ե Գ Ի Պ Տ Ո Ս Ի Յ Գ Ո Ի Ր Ս Գ Ա Լ Ը

Իսրայէլացիները համաձայնութիւնն առնե-
լուց ետոյ՝ Մովսէսն ու Ահարոնը գնացին փա-
րաւոնի մօտ և ասացին. «Իսրայէլի Աստուածն
ասում է—արձակիր իմ ժողովրդին» և ցոյց
տուին հրաշքները։ Փարաւոնը բարկացաւ և աս-
աց. «Այդ Աստծուն ես չեմ ճանաչում»։

Փարաւոնն իսկոյն հրամայեց վերակացու-

ներին, որ ժողովրդին աւելի չարչարեն։ Վերա-

կացուները թագաւորի կամքը կատարեցին։

Իսրայէլացիները գանգատուեցին Մովսէսին,
Ահարոնին և ասացին. «Աստուած ձեր դատաւ-

տանն անէ. դուք թագաւորին բարկացրիք մեզ վրայ): Մովսէսն սկսեց խնդրել Աստուծոն և ասել. «Տէր, ինչո՞ւ ես քո ժողովրդին չարչարում. այն օրից, երբ ես փարաւոնի մօտ գնացի, նըրանց աւելի ես նեղացնում»: Աստուած ասաց Մովսէսին. «Այժմ դու կտեսնես, թէ ես փարաւոնին ինչ կանեմ»:

Սրանից ետոյ Աստուած մինը միւսի ետեւից պատիժներ ուղարկեց եգիպտացիների համար—գորտ, մուկ, կարկուտ, մօրեխա..., միայն Գեսեմ երկիրն ազատ մնաց: Այն ժամանակ եգիպտացիներն ասացին. «Աստուած սրանց հետն է»: Հէնց որ մի պատիժ գալիս էր, փարաւոնն ասում էր Մովսէսին և Սհարոնին. «Ժողովրդին կարձակեմ», իսկ երբ պատիժն անցնում էր, խօսքը փոխում էր:

Աստուած ասաց Մովսէսին. «Մի պատիժ էլ կուղարկեմ և փարաւոնը կարձակէ ձեզ: Կէս գիշերին եգիպտոսի բոլոր անդրանիկները կմեռնեն, իսկ իսրայէլացիներից ոչ ոք չի վնասուի»:

Աստուած շարունակեց խօսել Մովսէսի հետ. «Յայտնիր ժողովրդին, որ այս ամիսը նրանց համար առաջին ամիսը (նիսան) պիտի լինի. այս ամսի տաան եւ չորսին ամեն տան տէր երեկոյեան պէտք է մի զանո՞ր մորթէ, ամբողջապէս խորովէ և իւր ընտանիքի հետ գիշերն ուտէ: Դրա հետ պէտք է ուտեն ընդարձ հաց: Ընթ-

ըիքն այսպէս կանեն—գօտին կապած, կօշիկները հագած, գաւազանը ձեռին»: Այդպէս էլ արին:

Այդ միկենոյն գիշերն Աստուած սպանեց եգիպտոսի բոլոր անդրանիկներին: Փարաւոնը կանչեց Մովսէսին, Սհարոնին և ասաց. «Շտապեցէք, հեռացէք իմ երկրից»: Այսպէս իսրայէ-

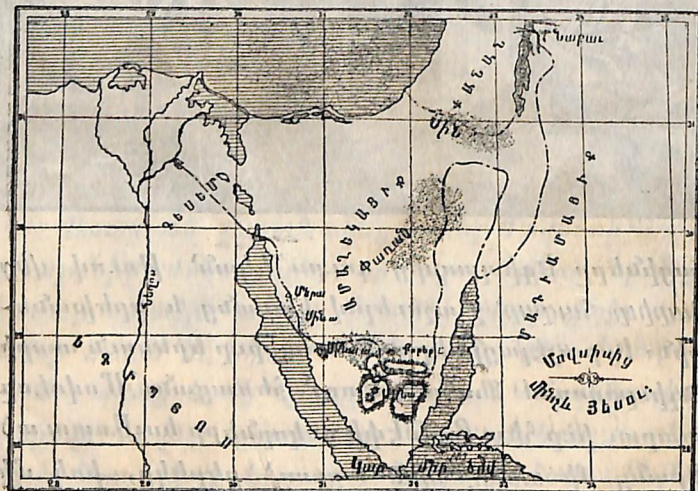

լացիները եգիպտոսից դուրս եկան՝ թուով վեց հարիւր հազար՝ չհաշուելով կանանց և երեխաներին: Իսրայէլացիները չորս հարիւր երեսուն տարի եգիպտոսում մնալուց ետոյ՝ հեռացան: Մովսէսը տարաւ իւր հետ Յովսէփի ոսկորները և: Աստուած նրանց մի ամպէ սիւն տուաւ՝ ցերեկը, իսկ մի կրակէ սիւն էլ՝ գիշերն առաջնորդելու համար:

6. ԿԱՐՄԻՐ ԾՈՎՆ ԱՆՅՆԵԼԸ

Իսրայելացիների դուրս գալուց ետոյ՝ թագաւորի սիրտը նորից փոխուեց—նա ասաց. «Ի՞նչու արձակեցի ձեր մշակներին»: Ուստի վեր առաւ զօրք, վեց հարիւր պատերազմական կառք, հեծելազօր և հասաւ նրանց Կարմիր ծովի մօտ:

Երբ իսրայելացիները տեսան եգիպտացիներին, խիստ վախեցան, սկսեցին գանգատուել Աստծուն և ասել Մովսէսին. «Մի՞թէ Եգիպտոսում գերեզմաններ չկային, որ մեզ բերիր այս տեղ թաղելու»: Մովսէսը պատասխանեց. «Մի՞

վախենաք, դուք շուտով կտեսնէք, թէ Աստուած ինչպէս է ազատելու ձեզ»:

Աստուած ասաց Մովսէսին. «Ա՛ռ գաւազանդ և խփիր ծովի ջրին»: Երբ Մովսէսը խփեց, ջուրը իսկոյն երկու կողմից պատի նման կանգնեց, քամի փչեց, յատակը չորացրեց և իսրայելացիները միւս ափն անցան: Եգիպտացիները

կառքերով և երիվարներով հետևեցին նրանց:

Աստուած ասաց Մովսէսին. «Գաւազանդ խփիր ծովին, որ ջուրը միանայ»: Մովսէսն այնպէս էլ արաւ և ծովը միացաւ: Եգիպտացիներն սկսեցին փախչել, իսկ ջուրը ծածկեց փարաւոնի զօրքին—ոչ մէկն էլ կենդանի չմնաց:

Մովսէսի քոյր Մարիամը շատ իսրայելացի կանանց հետ սկսեցին երգել և ասել. «Օրհնեցէք Աստծուն, նա փառաւոր գործ կատարեց

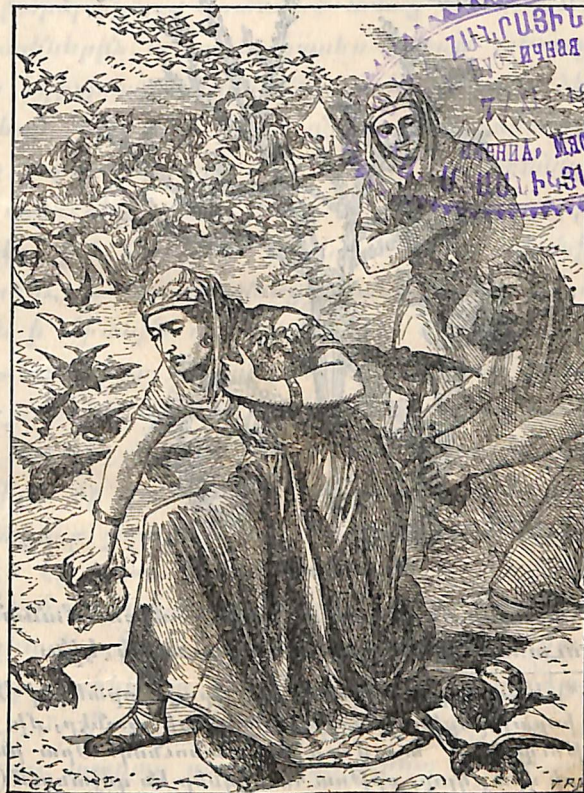
– փարաւոնին պատժեց, Աստուած մեր օգնականն է:

Դ. ԻՍՐԱԵԼԱՅԻՆԵՐՆ ԱՆՅՆՈՒՄ ԵՆ ԱՆԱՊԱՏԱՐԻ

Մովսէսը շարունակեց ճանապարհը Կարմիր ծովից դէպի անապատ՝ երեք օր շարունակ: Վերջապէս հասան Մեռա, որտեղի ջուրը դառն էր: Ժողովուրդը զանգատուեց Մովսէսին և ասաց. «Ի՞նչ պէտք է խմենք»: Մովսէսն աղօթեց Աստուծուն: Աստուած Մովսէսին մի փայտ ցոյց տուաւ, որը ջուրը ձգեց և խկոյն քաղցրացաւ:

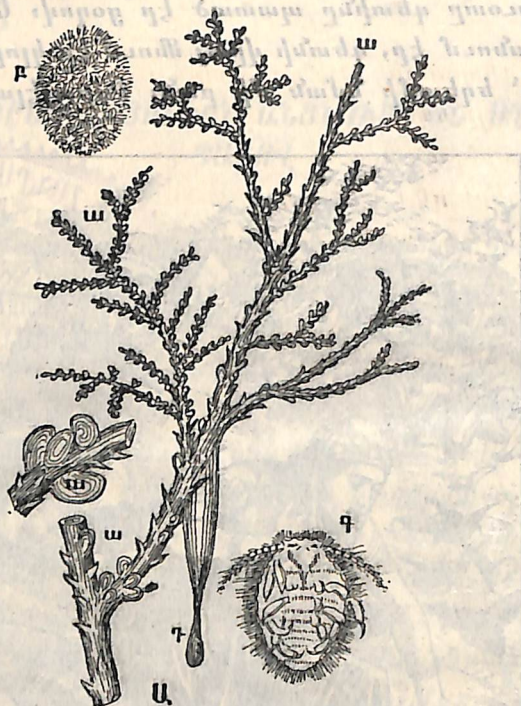
Այդ տեղից իսրայէլացիները եկան Սին աւանապատը: Իսրայէլացիները նորից զանգատուեցին Մովսէսին և Ահարոնին. «Երանի մենք Նփալտոսում մեռնէինք. այնտեղ կաթսաներով միս ունէինք և առատ հաց. դուք բերիք մեզ այս անապատ տեղը սովամահ անելու»: Աստուած ասաց Մովսէսին. «Ես երկնքից հաց կթափեմ ներանց համար. ժողովուրդը թող ամեն օր մի օրուայ պաշար ժողովէ, իսկ վեցերորդ օրը թող երկու անգամ աւելի հաւաքէ»: Մովսէսն ու Ահարոնը յայտնեցին այս բանն իսրայէլացիներին և ասացին. «Երեկոյեան միս կունենաք, իսկ առաւօտեան՝ հաց»: Երեկոյեան դէմ եկան լորտա-

մարդիները և ծածկեցին ամբողջ բանակը, իսկ առաւօտը գետինը պատած էր ցօղով: Երբ ցօղը հեռանում էր, գետնի վրայ մնում էր կլոր և սպիտակ՝ եղեամի նման մի բան: Իսրայէլացիները,

երբ այս բանը տեսան, հարցնում էին իրար. «Այս ի՞նչ բան է»: Մովսէսն ասաց. «Սա Աստու-

ծու ուղարկած հացն է»։ Իսրայելացիներն այս հացի անունը մանանայ դրին և առաւօտներն

Մանանայի ծառ *)

էին հաւաքում։ Այսպէս նրանք միշտ մանանայ էին ուտում՝ քանի որ անապատումն էին։

*) Արարական թեոակզոլ վրայ, որտեղով Մովսէսը իսրայելացիներին Քանան պիտի տանէր, մի տեսակ թուփ կայ՝ տամարիս կ'անունով։ Սրա ընի և ճիւղերի վրայ կ'ընկնէր, բայց չէր ընկնէր (ա.), (բ. նոյնը մեծացրած), (գ. հատիկի ներքին մասը)։ Այդ հատիկները արեւի ջերմութիւնից հալուում և վայր են ձուլում (դ.)։ Այս կ'ընկնէր, սպիտակ և բրնձի հատիկները կ'ընկնէր և մանանայ։

Տ. Ս Ի Ն Ա Յ Ի Օ Ր Է Ն Ս Տ Ի Ո Ի Թ Ի Ի Ն Ը

Եփրատոսից դուրս գալու երրորդ ամսում իսրայելացիները հասան Սինա լեռը։ Մովսէսը սարը բարձրացաւ։ Աստուած ասաց նրան. «Իսրայելացիներին այսպէս կ'ասես—դուք տեսաք, թէ ես եփրատացիներին ինչ արի։ Ինչպէս ձեզ ազատեցի. եթէ ինձ լսէք, ընտրեալ ժողովուրդս կ'լինէք բոլոր ազգերի մէջ։ Դուք քահանաների նման ուսուցիչ պիտի լինէք և բոլոր ազգերին քարոզէք իմ կամքը»։ Մովսէսն իջաւ լեռնից և Աստուծոյ կամքը յայտնեց նրանց։ Բոլոր ժողովուրդն ի միասին պատասխանեց. «Աստուծոյ բոլոր պահանջները կ'կատարենք»։ Մովսէսը յայտնեց այս բանն Աստուծուն։ Աստուած ասաց նրան. «Եթէ այդպէս է, գնա ժողովրդի մօտ և պատուիրիր, որ լուացուեն, մաքրուեն և երրորդ օրը մաքուր շորերով ինձ մօտ բեր»։ Մովսէսն այդպէս էլ արաւ։

Վերջապէս հասաւ երրորդ օրը։ Առաւօտը վաղ՝ լեռնն սկսաւ որոտալ և կայծակել. մութ ամպերը ծածկեցին սարի գլուխը և փողի ձայն էր լսուում։ Մովսէսը ժողովրդին բանակից դուրս հանեց ու տարաւ սարի մօտ։ Սինա լեռնն ամբողջապէս ծխի մէջ կ'ընկնէր. կրակի բոցեր էին բարձրանում և շարժուում էր—փողի ձայնը հետզհետէ սաստկանում էր։

Հէնց այդ ժամանակ Աստուած սկսաւ խօսել ժողովրդի հետ և ասել.

ա. 1. «Ես եմ՝ քո Տէր Աստուածը—բացի ինձնից ուրիշ Աստուած չունենաս»,

բ. 2. Կուրք չշինես ու երկրպագութիւն չտաս նրան,

գ. 3. Բո Աստծու անունով սուտ մի՛ երդուիր,

դ. 4. Շարաթ օրը սուրբ պահիր,

ե. 5. Պատուի՛ր քո հօրն ու մօրը, որ երկար կեանք ունենաս,

զ. 6. Մի՛ սպանիր,

է. 7. Մի՛ շնար,

ը. 8. Մի՛ զողանար,

թ. 9. Բո ընկերոջ մասին սուտ վկայութիւն մի՛ տուր,

ժ. 10. Մի՛ ցանկանար քո ընկերոջ աղախնին, ծառային, տանը, արտին, եզանը, էջին եւ ինչ որ նրանն է:

Ժողովուրդը հեռացաւ, իսկ Մովսէսը նորից լեառը բարձրացաւ: Աստուած խօսում էր Մովսէսի հետ: Մովսէսը լեռնից վայր իջաւ և յայտնեց ժողովրդին Աստծու բոլոր պատուէրները:

Մովսէսը դարձեալ բարձրացաւ լեառը և քառասուն օր այնտեղ մնաց: Երբ Աստուած իւր խօսակցութիւնը վերջացրեց Մովսէսի հետ Սինայ լեռան վրայ, երկու քարէ տախտակներ տու-

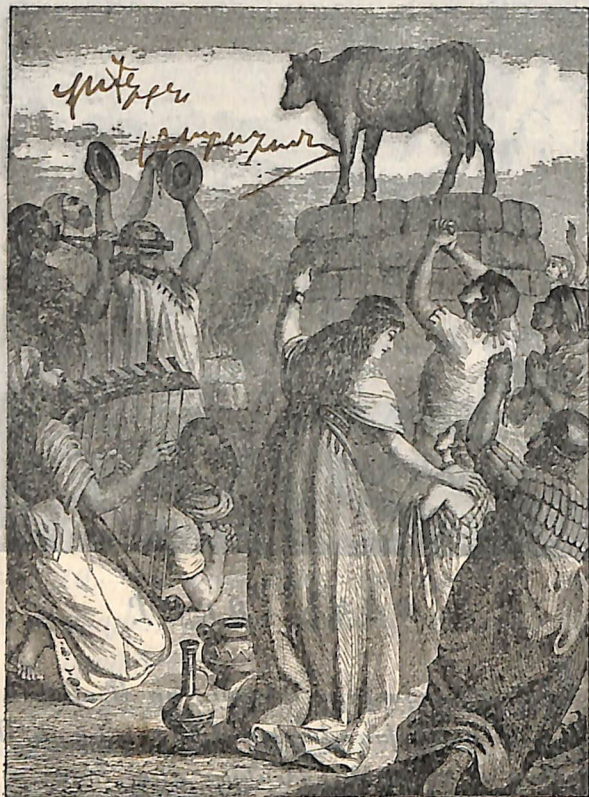
աւ նրան, որի վրայ գրուած էին պատուիրանները, որպէսզի չմոռանան:

9. Ո Ս Կ Է Հ Ո Ր Թ Ը

Երբ ժողովուրդը տեսաւ, որ Մովսէսն ուշացաւ, մի քանի խռովարար մարդիկ եկան Ահարոնի մօտ և ասացին. «Շինիր մեզ համար աստուածներ, որոնք մեզ առաջնորդեն, Մովսէսը չգիտենք ինչ եղաւ»: Ահարոնը պատասխանեց. «Բերէ՛ք ինձ ձեր կանանց և աղջիկների ոսկէ գնդերը»: Նրանք էլ բերին: Ահարոնն այդ զարդերից մի ոսկէ հորթ ձուլեց: Նոր Աստուած ցան-

կացողները, երբ տեսան, որ իրանց գործը յաշողեց, ժողովրդին ասացին. «Ահա ձեր Աստուա-

ծը»: Ահարոնն էլ սեղան շինեց և ասաց. «Վաղը Աստծու տօնն է»: Առաւօտը վաղ՝ ժողովուրդը ողջակէզ արաւ, սկսեց ուտել, խմել և պարել ոսկէ հորթի շուրջը:

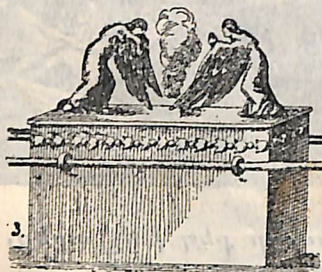
Հէնց այդ ժամանակ Մովսէսն իջաւ լեռնից՝ ձեռին բռնած երկու քարէ տախտակները: Երբ բանակին մօտեցաւ, տեսաւ ոսկէ հորթը և պարաւորներին, բարկացաւ, տախտակները ձեռից վայր ձգեց և կտորատեց: Ետոյ նրանց շինած ոսկէ հորթն այրեց. փռչի գարծրեց. ջրի մէջ ածեց և իրանց խմացրեց: Ապա Ահարոնին դար-

ձաւ և ասաց. «Այս ժողովուրդը քեզ ի՞նչ արեց, որ այսպիսի յանցանքի մէջ ձգեցիր»: Ետոյ դարձաւ ժողովրդին և ասաց. «Ծջմարիտ Աստծուն պաշտողները թնղ ինձ մօտ գան»: Ղևիի բոլոր ցեղը նրա մօտ հաւաքուեց: Մովսէսն ասաց. «Հանէք ձեր սրերը, անցէք բանակի մի ծայրից

միւսը և սպանեցէք կոռք պաշտողներին»: Ղեկի որդիները կատարեցին Մովսէսի հրամանը: Այդ օրը երեք հազար մարդ սպանուեց:

Առաւօտը Մովսէսն ասաց ժողովրդին. «Դուք մեծ յանցանք էք գործել. ես լեառը կբարձրանամ. Աստծուն կխնդրեմ, որ ձեր յանցանքը ներէ»: Մովսէսն ասաց Աստծուն. «Ժողովուրդը մեծ յանցանք է գործել, ներիր, իսկ եթէ չես ների, այն ժամանակ իմ անունն էլ քո ցուցակից ջնջիր»: Աստուած ասաց Մովսէսին. «Յանցաւորների անունները կջնջեմ, իսկ դու գնա և առաջնորդիր նրանց»: Աստուած ասաց Մովսէսին. «Երկու քարէ տախտակներ բեր, որ առաջին տախտակների պատգամները գրեմ»: Մովսէսը կատարեց Աստծու պատուէրը: Աստուած նորից գրեց տախտակների վրայ պատգամները:

Այդ տախտակները կոչւում են տասնաբանեայ պատգամներ, որոնց պահում էին մի ոսկէզօծ արկղի մէջ, որ կոչւում էր ուխտի տապանակ:

10. Լ Ր Տ Ե Ս Ն Ե Ր

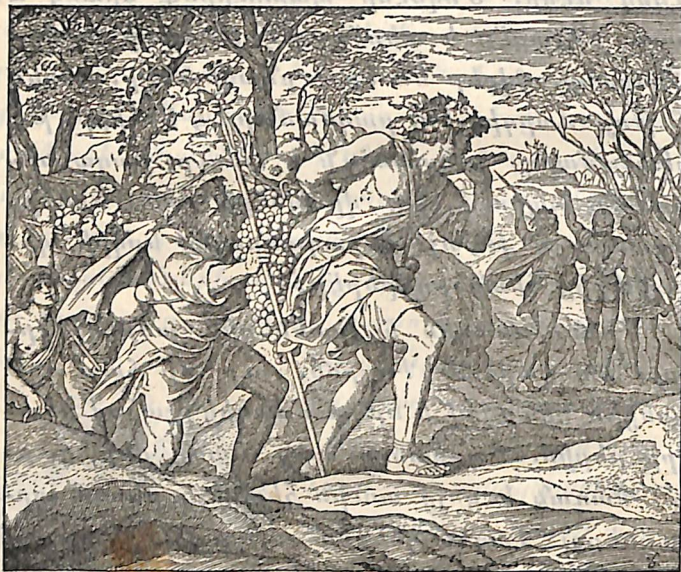
Իսրայէլացիները մի ամբողջ տարի մնացին

Մինա լերան մօտ: Դրանից ետոյ գնացին դէպի Փառան անապատը: Այնտեղ Աստուած խօսեց Մովսէսի հետ և ասաց. «Իւրաքանչիւր ցեղից մի մարդ ընտրիր և ուղարկիր, որ Բանսնը լրտեսեն»: Մովսէսը տասներկու մարդ ընտրեց ու Քանան ուղարկեց: Իրանց մէջն էր և Յեսու աֆուսով մէկը: Մովսէսը պատուիրեց նրանց և ասաց. «Գնացէք և տեսէք, թէ ինչպիսի երկիր է Քանանը. ովքեր են նրա բնակիչները. զօրեղ թէ թոյլ մարդիկ են. բազմամարդ է երկիրը, թէ սակաւամարդ. հաստատուն և ամուր քաղաքներում են ապրում, թէ վրանների տակ. երկիրը պտղաւէտ է՝ թէ ոչ: Վերադառնալիս երկրի պատուհներից հետներդ բերէք»:

Սրանք գնացին և լրտեսեցին ամբողջ երկիրը: Եւ դարձան Քեբբոն, ուր մի հատ որթ կտրեցին ողկուզով և երկու մարդիկ լծակով հետները բերին: Քառասուն օրից ետոյ վերադարձան Փառան և ցոյց տուին հետները բերած պատուհները: Լրտեսողներից տասը հոգի ասում էին. «Մենք գնացինք այն երկիրը, ուր մեղր ու կաթն է ըղխում. բնակիչները զօրեղ մարդիկ են. քաղաքներն ամուր են և մեծ»: Իսկ Յեսուն և Քաղէքն ասում էին. «Մենք կարող ենք Քանանը նուաճել: Միւսները հակառակում էին և ասում. «Մենք չենք կարող նրանց հետ կռուել, նրանք մեզնից շատ զօրեղ են — Քանանում այնպիսի

հսկայ մարդիկ տեսանք, որ մենք մտրեխ էինք երեւում նրանց առաջ»:

Ամբողջ ժողովուրդը ուրիշ կանգնեց, սկսեց աղաղակել և լաց լինել: Կրկին տրտնջացին Ահարոնից, Մովսէսից և ասացին. «Նրանի՞նք եղեպտուսում մեռած լինէինք: Ընտրե՞նք նոր առաջնորդ»:

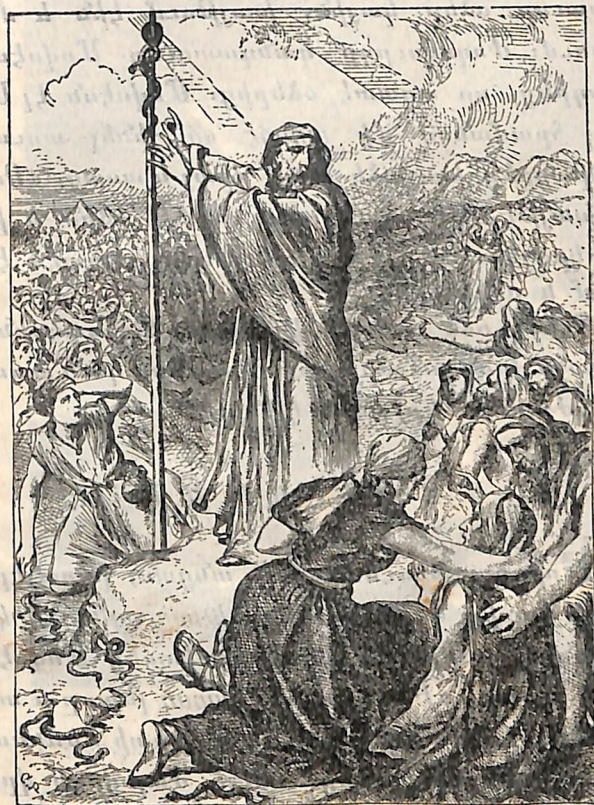

նեք և վերադառնանք Նզիպտոս»:

Ժողովուրդը քիչ մնաց որ քարկոծէր երկուսին էլ:

Այս բանից ետոյ Աստուած ասաց Մովսէսին. «Մինչև երբ պէտք է այս ժողովուրդն ինձ բարկացնէ և իմ հրաշքներին չհաւատայ. ես կը պատժեմ զրանց. նրանցից ոչ մէկը չպիտի տես-

նէ Խոստացեալ երկիրը. նրանց ոսկորները պիտի փսկն անապատում. քսան տարեկանից մեծը չի մանի Քանան, իսկ զուք քառասուն տարի

անապատում հովիւներ կլինէք. առաւօտը վերադարձէք Կարմիր ծովի անապատը»:

Մովսէսն այս բոլորը յայտնեց իսրայէլացիներին: Ժողո-

վուրդը լաց էր լինում: Նրանք ետ դարձան անապատ:

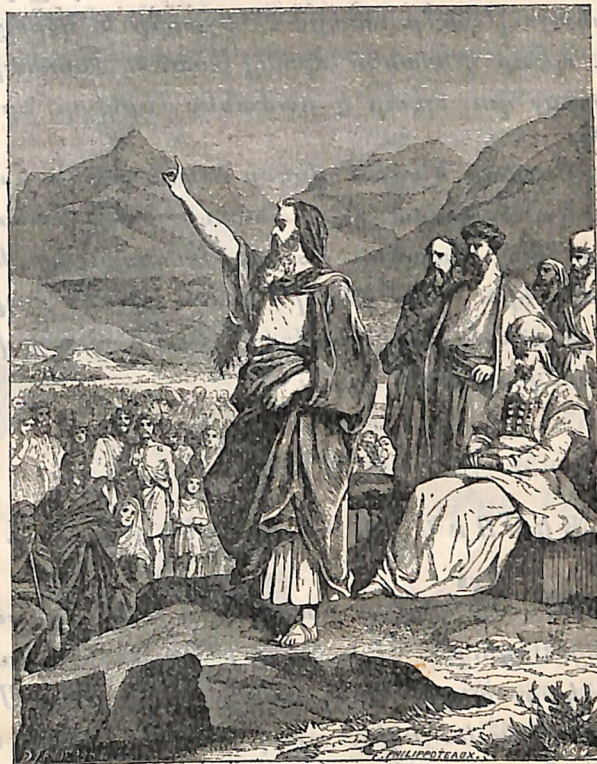
Այստեղ խորայելացիները 40 տարի մնացին և մեծ նեղութիւն էին կրում -- անապատում թունաւոր օձեր կային, խայթում էին և մահացնում: Ժողովուրդը դանդատուեց Մովսէսին և խնդրեց, որ ազատէ օձերից: Մովսէսն էլ Աստծու հրամանով մի պղնձե օձ շինել տուաւ, բարձրացրեց խաչաձև ձողի վրայ և ասաց. «Ումն օձը խայթէ, թող նայէ այս պղնձե օձին և իսկոյն կբժշկուէ»: Խայթողներն էլ այդպէս էին անում և բժշկւում:

Պղնձե օձն օրինակ է Յիսուս Քրիստոսին -- ով խաչի վրայ բարձրացած Յիսուսին կհաւատայ, նա կբժշկուէ -- երջանիկ կլինի:

11. Մ Ո Վ Ս Է Ս Ի Մ Ա Հ Ը

Երբ քառասուն տարին անցաւ, խորայելացիները նորից գնացին դէպի Խոտացեալ երկրի սահմանները: Այնտեղ Աստուած խօսեց Մովսէսի հետ և ասաց. «Բարձրացիր Նաբաւ լեառը և տես Քանանը, իսկ տեսնելուց ետոյ՝ պիտի մեռնես»: Մովսէսը պատասխանեց. «Տէր, Ժողովրդի վրայ մի առաջնորդ նշանակիր»: Աստուած պատասխանեց. «Վեր առ Նաւեայի որդի Յեսուին, տար Ժողովրդի մօտ, կանգնացրո՛ւ Նդիազար քահանայի առաջ. դիր քո ձեռը նրա գլխին և

տո՛ւր նրան քո իշխանութիւնն ու զօրութիւնը»:

Մովսէսը կանչեց Ժողովրդին և Աստծու պատուէրը յայտնեց նրանց: Նա ասաց. «Ես արդէն հարիւր քսան տարեկան ծերունի եմ. ձեզ այլևս առաջնորդել չեմ կարող. Աստուած ասաց ինձ, որ ես Քանան չեմ մտնի: Բայց մի վախճնաք, Աստուած ինքը կառաջնորդէ ձեզ. Յեսու

Նաւեան կանցնէ ձեզ հետ Յորդանանը»:

Մովսէսը դարձաւ Յեսուին և ժողովրդեան ներկայութեամբ ասաց. «Քաջացիր և գորացիր, դու պէտք է տանես սրանց Աստծու Խոստացած երկիրը, դու պէտք է բաժանես՝ երկիրը նրանց մէջ»:

Սրանից ետոյ Մովսէսը նաքաւ լեառը բարձրացաւ: Աստուած ցոյց տուաւ նրան Քանանը, որից ետոյ Մովսէսը մեռաւ Մովաքացոց երկրում: Նրա գերեզմանի տեղը ոչ ոք չգիտէ մինչև այժմս էլ: Իսրայէլացիները Մովսէսի վրայ երեսուն օր սուգ արին:

Բ. ՅԵՍՈՒ

12. ՅԵՍՈՒՆ ՆՈՒԱՃՈՒՄ Է ՔԱՆԱՆԸ

ա. Մովսէսի մահուանից ետոյ Աստուած ասաց Յեսուին. «Իմ ծառայ Մովսէսը մեռաւ, վեր կաց, անցիր Յորդանանը: Ինչպէս որ Մովսէսի հետն եմ եղել, այնպէս էլ քեզ հետ կլինեմ: Զօրացիր և քաջացիր. իմ պատուիրանները չմոռանաս. գիշեր ու ցերեկ նրանց վրայ մտածիր և կատարիր»:

Յեսուն էլ պատուիրեց իսրայէլի գլխաւորներին ու ասաց. «Ժողովրդին ասացէք, որ պաշար պատրաստեն, երեք օրից ետոյ պէտք է անցնենք Յորդանանը»: Յեսուն ծածուկ երկու

մարդ ուղարկեց Նրիբովը լրտեսելու: Նրանք վերադարձան և պատմեցին, որ Աստուած Քանանը և Նրիբովը մեզ կտայ»:

Սրանից ետոյ Յեսուն ասաց քահանաներին.

«Առէք տապալակ ուխտին և անցէք ժողովրդի առաջով»: Քահանաներն առաջ անցան, իսկ ժողովուրդը հետեւում էր նրանց Յորդանանի միջով: Այսպէս եկան մինչև Նրիբով:

Քահանայ

Բ. երիւքովի գոները կողպած էին: Աստուած ասաց Յեսուին. «Ահա քաղաքը քեզ էմ յանձնում, պատուիրիւրդ գինուորներին, որ

վեց օր շարունակ՝ օրը մի անգամ քաղաքի շուրջը պտտեն: Եօթներորդ օրը քահանաները թող փողերը փչելով տապանակի առջևից գնան:

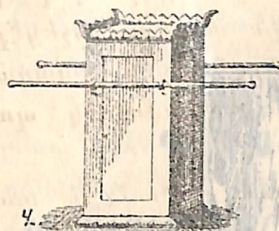
Վերջին օրը եօթն անգամ պատեցէք պարսպի շուրջը: Եօթներորդ անգամին փողերը փչեցէք, իսկ դուք փողի ձայնը լսելուն պէս՝ աղաղակ բարձրացրէք — այս աղաղակի ժամանակ պա-
րիսպները կկործանուեն»:

Յետուն այնպէս էլ արաւ: Քաղաքի պա-

րիսպները կործանուեցան. ժողովուրդը ներս մը-
տաւ. աւերեց և կոտորեց բոլորին՝ թէ մարդ և
թէ կենդանի, իսկ մնացածը կրակ տուին, այրեցին:

Պ. Յետուն երեսուն և մէկ թագաւորի ևս
յաղթեց, նրանց երկիրները նուաճեց ու բաժա-
նեց իսրայէլի 12 ցեղի մէջ՝ իւրաքանչիւրին ի-

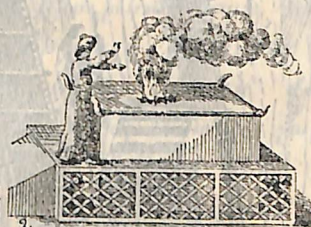

4. Խնկոց

Յետուն մեռաւ հարիւր տասն տարեկան հա-
սակում: Յովսէփի ոսկորները թաղեցին Սիւբէմ
քաղաքում:

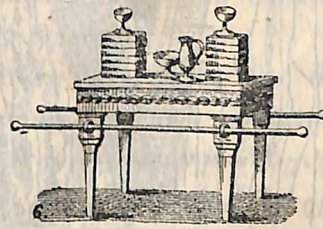
1. Աւազան

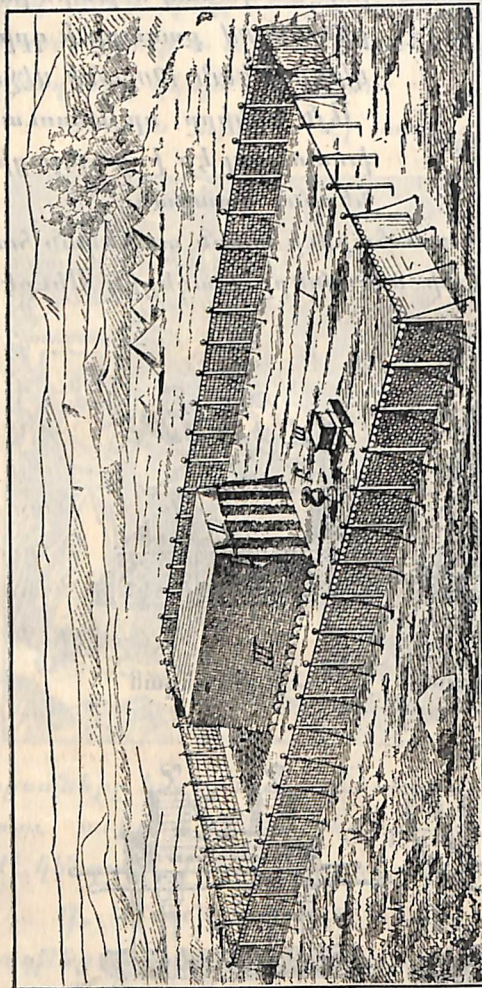
2. Զոհի սեղան

5. Աւսանակ

6. Առաջաւորաց սեղան

Վկայութեան խորան

I, Գալիթ. II, Սրբութիւն. III, Սրբութիւն Սրբոց:

ա, Զոհի սեղան. բ, Առաքան:

Դ. ԴԱՏԱԻՈՐՆԵՐ

13. ԳԵԴԵՈՆԸ ՈՐՊԷՍ ԻՍՐԱՅԷԼԻ ԴԱՏԱԻՈՐ

Ա. Յետոն մեռաւ: Մեռել էին և նրա ժամանակակից մարդիկը: Իսրայէլացիներն սկսեցին ամուսնանալ հեթանոս աղջիկների հետ և իրանց աղջիկներն էլ նրանց կնութեան տալ: Կրկին մոռացան ճշմարիտ Աստծուն և սկսեցին կուռքեր պաշտել: Աստուած պատժեց նրանց՝ մատնելով մադիամացիների ձեռք եօթը տարի շարունակ: Ինչ որ իսրայէլացիները ցանում էին, մադիամացիները զալիս էին հնձի ժամանակ, յափշտակում և ոչնչացնում: Իսրայէլացիները, երբ յաջողութեան մէջ էին, մոռանում էին Աստծուն, իսկ երբ անյաջողութիւն էր պատահում, յիշում էին նրան, այս պատճառով յիշեցին Աստծուն և օգնութիւն խնդրեցին նրանից:

Աստուած էլ երևաց Գեդէոնին, որ Մանասէի ցեղիցն էր ու ասաց. «Գնա՛, ազատիր իսրայէլացիներին»: Գեդէոնը պատասխանեց. «Ի՞նչպէս ազատեմ նրանց. ես Մանասէի ցեղի մէջ շատ քիչ բարեկամներ ունեմ, բացի դրանից՝ մեր տանը ես ամենից փոքրն եմ»: Աստուած ասաց

նրան. «Ես քեզ կօգնեմ—կործանիր Բահաղի սեղանը, կոտորիր նրա շուրջը գտնուող անտառը և Աստծու համար սեղան շինիր»:

Գեղէնը հետն առաւ իւր ծառաներից տասը հոգի և գիշերով կատարեց Աստծու հրամանը: Առաւօտը, երբ քաղաքի բնակիչները զարթեցին, տեսան, որ Բահաղի սեղանը կործանուել է, իսկ անտառը կտրատուած ու մի ողջակէզ դրած Շնովայի սեղանի առաջ: Սկսեցին միմեանց նայել և ասել. «Այս բանն անշուշտ Յովասի որդի Գեղէնն արած կլինի»:

Քաղաքացիները Յովասի մօտ եկան և ասացին. «Մեզ յանձնիր քո որդուն, նա պէտք է մեռնի, որովհետեւ Բահաղի սեղանը կործանել է»:

Իսկ Յովասն ասաց. «Դուք կամենում էք Բահաղի փոխարէն դատաւոր լինել. եթէ նա աստուած է, թող ինքն իրան պաշտպանէ և վրէժխնդիր լինի իւր սեղանը կործանողից»:

Ք. Սրանից ետոյ Գեղէնը հրամայեց խորայէլի միւս ցեղերին, որ իւր մօտ ժողովուեն: Անթիւ գէնք կրող մարդիկ հաւաքուեցան Գեղէնի մօտ և նա առաջնորդեց նրանց դէպի մագիւղացիները: Աստուած ասաց Գեղէնին. «Քո հետ եղած ժողովուրդը շատ շատ է. թերեւ խորայէլացիները պարծենան և ասեն՝ մենք ազատեցինք մեզ—երկշտաներին հեռացրո՛ւ»: Քսան երկու հազար հոգի ետ դարձան, մնաց տասն հա-

զար: Աստուած կրկին անգամ ասաց Գեղէնին. «Դարձեալ շատ է զօրքդ, երեք հարիւր մարդ բաւական է»: Գեղէնը կատարեց Աստծու հրամանը: Մաղիամացիների բանակը հովտի մէջն էր, իսկ խորայէլացիներին՝ լեռան վրայ:

Կէս գիշերին Գեղէնը երեք հարիւր հոգին երեք մասի բաժանեց, իւրաքանչիւրին մի հատ եղջիւրէ փող և մի հատ էլ վառած սափուր տուաւ

ու ասաց. «Ինձ նայեցէք, ինչ որ ես անեմ, նոյնն էլ դուք արէք»:

Գեղէնը գիշերով մաղիամացիների բանակը մտաւ, հրամայեց փողերը փչել ու սափուրները կոտրատել: Այդպէս էլ արին միւսները և սկը-

սեցին աղաղակել. «Ահա Աստծու և Գեղէոնի սուրբը»: Մազիամացիները զօրքը զարհուրեց— կարծեցին թէ իսրայէլացիները բազմաթիւ են, ուստի սկսեցին փախչել:

Այս յաղթութիւնից ետոյ իսրայէլացիներէից ոմանք ասացին Գեղէոնին. «Մեզ վրայ իշխան եղիր՝ դու, քո որդին և քո որդու որդին»: Գեղէոնը մերժեց. «Ո՛չ ես և ոչ իմ որդին, այլ Աստուած է ձեր իշխանը»: Գեղէոնը դարձաւ դատաւոր և քառասուն տարի շարունակ երկիրը նրա կենդանութեան ժամանակ խաղաղ էր:

14. Ս Ա Մ Փ Ս Ո Ն

ա. Իսրայէլացիները նորից հեռացան Աստծուց և սկսեցին Բահաղին պաշտել: Աստուած նորից պատժեց նրանց և այս անգամ մատնեց փղշտացիների ձեռք: Աստուած Սամփսոն անուհով մէկին դատաւոր ընտրեց: Սա փղշտացիների երկիրը գնաց՝ այնտեղի աղջիկներից իրեն համար մի կին ընտրելու: Երբ նրանց այգիներին հասաւ, մի երիտասարդ առիւծ նրա առաջը դուրս եկաւ: Սամփսոնն այս գազանի վրայ յարձակուեց և բերանը ձեղքեց: Մի ուրիշ անգամ, երբ նոյն ճանապարհով անցնում էր, կամեցաւ առիւծի գէշը տեսնել և գտաւ նրա բերնի մէջ մի գունդ մեղու և մեղր:

Սամփսոնը փղշտացիներից մի աղջիկ ընտրեց ու հարսանիք արաւ: Երեսուն փղշտացի երիտասարդ հիւր էին հարսանիքին: Սամփսոնն ասաց. «Ես ձեզ մի հանելուկ կասեմ, եթէ մին-

չև հարսանեաց եօթներորդ օրը լուծէք, երեսուն ձեռք զգեստ կստանաք, իսկ եթէ չկարողանաք, դուք տուէք ինձ նոյնքան զգեստ»: Համաձայնեցան և նա պատմեց: Հանելուկն այս էր— «Ուտո-

դից ունեցիք դուրս եկաւ, իսկ հօգօրից քաղցր»։ Նրանք չկարողացան գտնել այս հանելուկի միտքը, գնացին Սամփսոնի կնոջ մօտ և ասացին. «Պաբիր քո մարդուն և այս հանելուկն իմացիր, իսկ եթէ չես անի, մենք քեզ էլ, քո հօր տունն էլ կայրենք»։ Կինն այնքան խնդրեց և լաց եղաւ՝ մինչև որ մարդը յայտնեց գաղտնիքը և նա էլ իւր հայրենակից երիտասարդներին պատմեց։ Եօթներորդ օրը փղշտացիներն ասացին Սամփսոնին. «Ի՞նչ կայ մեղրից քաղցր և առիւծից հօր»։ Սամփսոնը պատասխանեց. «Եթէ դուք իմ կնոջը չստիպէիք, չէիք կարող իմանալ»։

Սամփսոնը գնաց փղշտացիների մի ուրիշ քաղաք. երեսուն մարդ սպանեց, զգեստները բերեց և տուաւ հանելուկը լուծողներին, իսկ ինքը վերադարձաւ Յուդայի երկիրը։ Այդ ժամանակ Սամփսոնի աները նրա կնոջն ամուսնացրեց մի ուրիշի հետ։ Երբ Սամփսոնը իւր կնոջ մօտ վերադարձաւ և այս բանն իմացաւ, բարկացաւ և կամեցաւ պատժել բոլոր փղշտացիներին—երեք հարիւր աղուէս բռնեց, զոյգ զոյգ ագիւներից կապեց. ագիւների մէջ վառած ջահ դրաւ. արձակեց փղշտացիների ցորենի արտերի մէջ և այրեց նրանց այգիները, ձիթենու ծառերն ու արտերը։ Դրա համար փղշտացիները եկան և Սամփսոնի աներոջն ու կնոջը միասին այրեցին։

Սամփսոնին բռնելու համար փղշտացիները յարձակուեցան Յուդայի երկրի վրայ և ստիպե-

ցին խորայելացիներին՝ Սամփսոնին կապած իրանց յանձնել։ Բայց նա իւր կամքով թոյլ տուաւ հայրենակիցներին, որ կապեն իրան և թշնամու ձեռը մատնեն։ Երբ փղշտացիները տեսան նրան, ուրախացան։ Սամփսոնը կտրատեց կապանքը՝ բարակ թելի նման, դտաւ մի սատկած իշի ծնօտ և նրանով հազար մարդ սպանեց։

Ք. Փղշտացի իշխաններն եկան Սամփսոնի կնոջ մօտ և ասացին. «Եթէ քո մարդուն մեր ձեռը մատնես, ամեն մէկս կտանք քեզ հազար և հարիւր արծաթ»։ Երբ Սամփսոնը քնեց, կինը փղշտացիներին իւր մօտ կանչեց։ Նրանք բռնեցին Սամփսոնին. երկաթէ շղթաներով կապեցին. աչքերը բրեցին. Գազա քաղաքը տարան և բանտ դրին, որտեղ նա աղոււմ էր։

Սրանից ետոյ փղշտացիները հաւաքուեցան Դահոն կուռքին զոհ մատուցանելու, որ թշնամուն իրանց ձեռն է մատնել։ Սամփսոնին էլ բանտից դուրս բերին և կանգնեցրին տան երկու սիւնների մէջ տեղում։ Տունը լիքն էր բազմութիւնով, իսկ տանիքի վրայ մօտ երեք հազար հօգի էր կանգնած։ Սամփսոնը բռնեց երկու սիւններից և աղաղակեց. «Թող ես էլ այս այլազգիների հետ մեռնեմ»։ Այս ասաց և ինչքան ոյժ ունէր, շարժեց երկու սիւնները—տուներ քանդուեց ուրախացողների գլխին։

Սամփսոնը 20 տարի դատաւոր եղաւ։

15. Հ Ռ Ո Ւ Թ

Բատաւորների կառավարութեան ժամանակ իսրայէլացիների երկրում սով ընկաւ: Մի մարդ՝ Նղիմելէք անունով՝ իւր Նոյոմին կնոջ և երկու որդիների հետ Յուդայի Բեթղեհէմ քաղաքից գնաց Մովաբացիների երկիրը: Նղիմելէքն այնտեղ մեռաւ, իսկ որդիները ամուսնացան հեթանոս մովաբացի աղջիկների հետ, որոնցից մինի անունը Որփա էր, իսկ միւսինը՝ Հոութ:

Տասը տարուց ետոյ Նոյոմինի երկու որդին էլ մեռան: Սոֆն արդէն անցել էր: Նոյոմինը կամեցաւ հարսների հետ Յուդայի երկիրը վերադառնալ: Ճանապարհին սկեսուրն ասաց հարսներին. «Դարձէք ձեր ծնողների մօտ. Աստուած օրհնէ ձեզ. դուք լաւ կնութիւն արիք իմ՝ որդիների համար և բարի հարսներ եղաք ինձ»: Որփան փաթաթուեց սկեսրոյը, համբուրեց և հրաժարական ողջոյն առաւ, իսկ Հոութը չկամեցաւ դառնալ: Այն ժամանակ Նոյոմինն ասաց. «Տեսնում ես՝ Որփան ետ դարձաւ իւր ծնողների մօտ, դու ևս հետեիր նրան»: Հոութը պատասխանեց. «Աստուած մի արասցէ, որ ես քեզ միայնակ թողնեմ — ուր դու կլինես, այնտեղ էլ ես. քո ազգը իմ ազգը կլինի և քո Աստուածն՝ իմ Աստուածը. ուր դու կմեռնես, այնտեղ էլ ես — մահը միայն ինձ կբաժանէ քեզնից»: Երբ Նո-

յոմինը տեսաւ Հոութի որոշումը, էլ ոչ մի խօսք չառաց: Այսպէս նրանք գնացին մինչև Բեթղեհէմ: Երբ տեղ հասան, Նոյոմին ասաց իւր ազգականներին. «Հարուստ հեռացայ ձեզնից, աղքատ դառնում եմ ձեզ մօտ»: Սկեսուրն ու հարսը

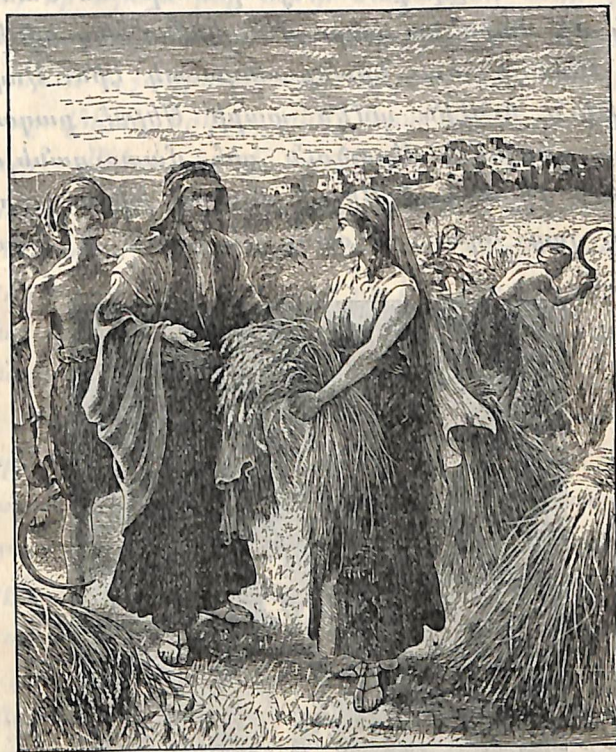
բնակւում էին Բեթղեհէմում:

Հունձի ժամանակ էր: Հոութը դաշտ էր գնում և հասկ էր հաւաքում, որովհետեւ աղքատ էին: Մի օր Հոութը գնաց Բոոսի արտը: Այդ ժամանակ Բոոսն էլ եկաւ հնձուորների մօտ, ողջունեց նրանց և ասաց. «Աստուած ձեզ հետ լինի»: Հնձուորները պատասխանեցին. «Աստուած

օրհնէ քեզ»։ Բոոսը հարցրեց Հոութին. «Ո՛ւմ աղջիկն ես»։ Վերակացուն պատասխանեց. «Սա այն մովաբացի աղջիկն է, որ Նոյոմինի հետն է եկել»։ Բոոսն ասաց Հոութին. «Աղջիկս, մի գնա ուրիշի արտը հասկ ժողովելու, ամեն օր արի մեր արտը, կ'աց իմ աղջիկների մօտ, որտեղ նըրանք կ'հնձեն, դու էլ նրանց ետեից հասկեր հաւաքիր. եթէ ծարաւես, իմ ծառաների ամաններից խմիր»։ Հոութը պատասխանեց. «Ես մի օտարական կ'ին եմ, իմ ո՞ր արժանաւորութեան համար է այդ ողորմութիւնը»։ Բոոսը պատասխանեց. «Ինձ ամեն բան պատմել են, թէ դու ինչպէս ես վարուել սկեսրոջ հետ՝ քո մարդու մահուանից ետ, ինչպէս թողել ես քո հօրն ու մօրը, հայրենիքդ և սկեսրոջ համար եկել ես քեզ անծանօթ երկիր»։ Ծաշի ժամանակ Բոոսը Հոութին հաց էլ տուաւ։ Նա կերաւ, բայց մի կտոր էլ պահեց սկեսրոջ համար։ Երբ Հոութը սկսաւ դարձեալ հասկ ժողովել, Բոոսը պատուիրեց ծառաներին ու ասաց. «Թողէք այդ կնոջը խուրճերի միջից ևս հաւաքէ և մի փոքր էլ աւելորդ թափեցէք, որ նա ժողովէ»։ Այսպէս Հոութը մինչև երեկոյ հասկ հաւաքեց։ Երբ մութն ընկաւ, շալակեց հաւաքածը և տուն դարձաւ։

Նոյոմին հարսի հաւաքած հասկերը և հետը բերած հացի կտորը որ տեսաւ, հարցրեց. «Այսօր ո՞րտեղ էիր հասկ հաւաքում»։ Հոութը պա-

տասխանեց. «Բոոսի արտում»։ Նոյոմին ասաց. «Աստուած օրհնէ նրան, նա մեր ազգականն է»։ Այսպէս Հոութն ամեն օր գնում էր Բոոսի ար-

տը և հասկ էր ժողովում մինչև հնձի վերջանալը։ Բոոսը Հոութին հաւանեց և նրա հետ ամուսնացաւ։ Աստուած նրանց մի սրղի պարգևեց, որին անուանեցին Ուրէթ։ Նոյոմին էլ երեխայի դայեակը դարձաւ։ Ուրէթը Յէսսէյի հայրն էր, իսկ Յէսսէն էլ՝ Դաւիթ թագաւորի։

16. ՀԵՂԻ ԵՒ ՍԱՄՈՒԷԼ

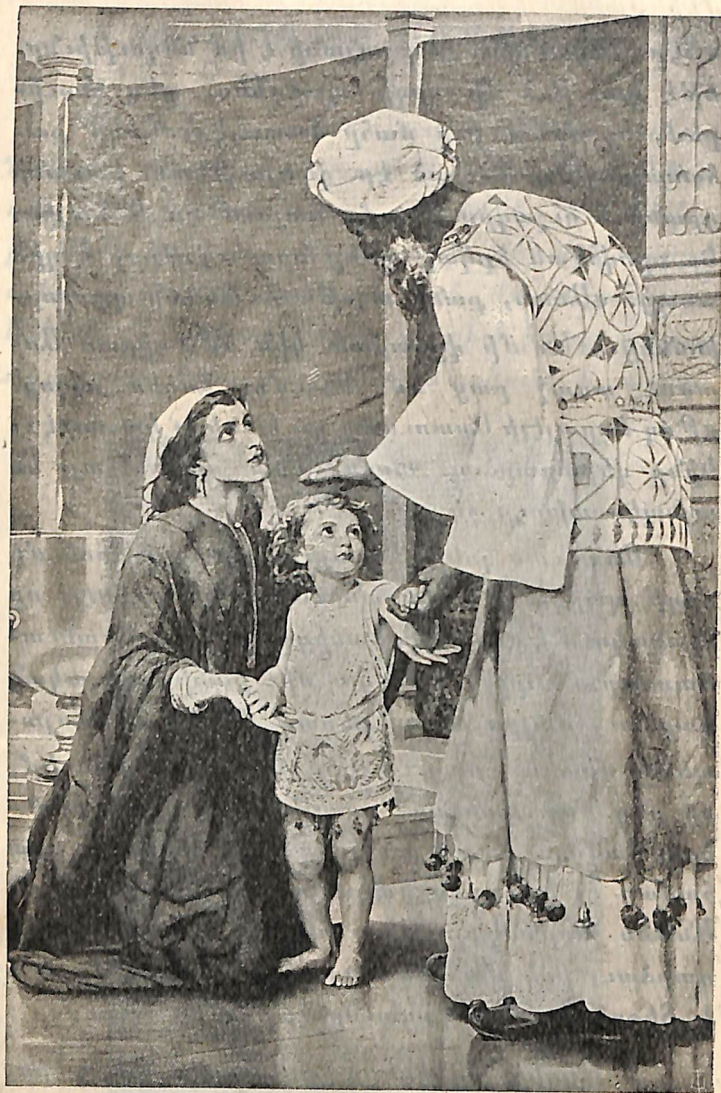
Ա. Հեղիի քահանայապետութեան ժամանակ մի մարդ էր ապրում Նղկանա անուով՝ իւր կին Աննայի հետ։ Նրանք անզաւակ էին։ Սովորութիւն ունէին ամեն տարի Սելով քաղաքը ուխտ գնալու և Աստծուն զոհ մատուցանելու։ Աննան մի անգամ Սելով գնալիս՝ խիստ տրտմեց. լաց եղաւ. աղօթեց Աստծուն և ասաց.

«Տէր Սաքաւովթ, քեզ յայտնի է իմ նեղութիւնը. եթէ դու ինձ մի որդի պարգևես, քեզ կնուրբեմ, որ մինչև իւր մահը ծառայէ»։ Հեղի քահանայապետը նստած էր վկայութեան խորանի դրանը և ուշադրութեամբ նայում էր Աննային։ Եւ որովհետև երկար տեւեց նրա աղօթքը, Հեղին ասաց. «Աննա, քանի՞ աղօթես»։ Աննան պատասխանեց. «Ես մի վշտացած կին եմ, սիրտս Աստծու առաջ բաց եմ անում»։ Հեղին ասաց. «Թող Իսրայէլի Աստուածը քո խնդիրը կատարէ»։ Կինը վերադարձաւ տուն, նրա սիրտն այլ ևս այնպէս տխուր չէր։

Աստուած լսեց Աննայի աղօթքը և նրան մի որդի պարգևեց, որին անուանեցին Սամուէլ, որ նշանակում է «Աստուածանից խնդրած — Աստուածատուր»։ Երբ մանուկը մի քանի տարեկան դարձաւ, մայրը Սելով բերաւ՝ Հեղի քահանայապետի մօտ և ասաց. «Տէր, ես այն կինն եմ, որ քեզ մօտ կանգնած աղօթում էի այս մանկան համար. Աստուած լսեց իմ աղօթքը, դրա համար էլ ես նրան եմ ընծայում իւր տուածը»։ Աննան շնորհակալութիւն արաւ Աստծուն և տունը դարձաւ, իսկ մանուկ Սամուէլը մնաց Հեղիի մօտ և Տիրոջ տանը սպասաւորութիւն էր անում։

Բ. Հեղիի որդիները շատ վատ մարդիկ էին, խլում էին իսրայէլացի ուխտաւորներին զոհի

մեծ մասը—փոխանակ էրին և մորթին ստանալու, որ օրէնքով Մովսէսը քահանաներին էր յատկացրել, պղնձի միջից էլ շոկում էին եփած զոհի լաւ կտորները և տանում էին: Ծերունի Հեղին գիտէր այս ամենը—նա յաճախ խրատում էր, բայց չէին լսում: Իսկ մանուկ Սամուէլը աճում էր և զօրանում: Նրան սիրում էին և Աստուած և՛ մարդիկ:

Մի անգամ, երբ Սամուէլը վկայութեան խորանի առաջ քնած էր, ձայն լսուեց, որ ասում էր. «Սամուէլ, Սամուէլ»: Սամուէլը վազեց Հեղիի մօտ և ասաց. «Այստեղ եմ, ինչո՞ւ կանչեցիր»: Հեղին պատասխանեց. «Ես քեզ չեմ կանչել, զարձիր և քնիր»: Աստուած Սամուէլին երկրորդ, երրորդ անգամ կանչեց: Սամուէլը կրկին անգամ գնաց Հեղիի մօտ: Հեղին հասկացաւ, որ Աստուած է նրան կանչողը, ասաց. «Դարձիր և քնիր, եթէ մի անգամ էլ ձայն լսես, ասա, Տէ՛ր, քո ծառան լսում է քեզ»: Սամուէլը զարձաւ իւր տեղը: Աստուած նորից ձայն տուաւ. «Սամուէլ, Սամուէլ»: Սամուէլը պատասխանեց. «Ասա, Տէ՛ր, քո ծառան լսում է քեզ»: Աստուած ասաց. «Ես կամենում եմ Հեղիին և իւր որդիներին պատժել»: Սամուէլը վախենում էր այս բանը Հեղիին յայտնելու:

Այն ժամանակ Հեղին կանչեց նրան և ասաց. «Աստուած ի՞նչ ասաց քեզ, մի ծածկիր

ինձնից»։ Սամուէլը պատմեց նրան իւր լսածը։ Հեղին աւագ. «Ինչ որ բարի է, թող Աստուած այն կատարէ»։

Պ. Իսրայէլացիները պատերազմ ունեցան փղշտացիների հետ և յաղթուեցան։ Իսրայէլի ծերերն աւագին. «Ուխտի տապանակը

Սելովից բանակ բերենք, որ ազատէ մեզ» և բերել տուին։ Տապանակի հետ եկան և Հեղիի երկու որդիները։ Երբ տապանակը բանակ բերին, իսրայէլացիները սկսեցին ուրախանալ, իսկ փղշտացիներն ասում էին միմեանց. «Իսրայէլի Աստուածը բանակ է եկել, ով փղշտացիներ, քաջ պատերազմեցէք, որ ծառայ չլինենք նրանց»։ Պատերազմում իսրայէլացիները յաղթուեցան։ Հեղիի երկու որդիները սպանուեցան, ուխտի տապանակն էլ գերի ընկաւ։

Մինը պատերազմի դաշտից՝ հանդերձները

պատահելով և գլխին հող ցանելով՝ եկաւ Սելով։ Հեղին վկայութեան խորանի դրանը աթոռի վրայ նստած էր։ Նա հարցրեց եկող մարդուն բանակի մասին։ Դեռ պանը պատասխանեց. «Իսրայէլը յաղթուեց, քո երկու որդիներն սպանուեցան և ուխտի տապանակն էլ գերի ընկաւ»։ Այս գուժը լսելուն պէս՝ Հեղին աթոռից վայր ընկաւ, մէջքը կոտրուեց ու մեռաւ։

Պ. Սամուէլը սկսաւ քարոզել և խրատել իսրայէլացիներին։ Ժողովուրդը խոստովանեց, որ նա Աստծու ճշմարիտ մարգարէն է, ուստի և նրան դատաւոր ընտրեց։ Սամուէլը հաւաքեց բոլոր իսրայէլացիներին և աւագ. «Եթէ դուք սրտանց դառնաք դէպի ճշմարիտ Աստուածը, թողնէք օտար աստուածներին, այն ժամանակ ձեզ կազատէ փղշտացիների ձեռից»։ Իսրայէլացիները հեռացան կուռքերից։

Երբ փղշտացիները Սամուէլի դատաւոր ընտրուեցին իմացան, նորից եկան պատերազմելու։ Թշնամին յաղթուեց։ Փղշտացիները փախան և Սամուէլի կենդանութեան ժամանակ այլ ևս չհամարձակուեցան իսրայէլացիների դէմ գէնք բարձրացնել։

17. ՈՐ ՈՄ Ի ԱՌԱԿԸ

Մի մարդ իւր արտումը բարի սերմ ցանել տուաւ: Իսկ նրա թշնամին գիշերով եկաւ և ծածուկ արտի մէջ որոմ ևս ցանեց ու գնաց: Երբ ցորէնը կանաչեց, որոմներն էլ հետը բուսան:

Ծառաներն այս բանը նկատեցին, զարմացան, եկան տիրոջը յայտնեցին՝ ասացին. «Տէր, դու քո արտումը չէ՞ որ բարի սերմ ցանեցիր, որոմները սրտեղից են»: Տէրը իսկոյն իմացաւ այդ բանը, ուստի պատասխանեց և ասաց. «Սա իմ թշնամին է արել»: Ծառաներն ասացին. «Եթէ այդպէս է, իրաւունք տուր մեզ, որ գնանք և որոմներն արմատից հանենք»: Իմաստուն տէրը պատասխանեց. «Ո՛չ, որոմները հանելիս՝ ցորէնն էլ հետը դուրս կգայ, թողէք միասին մեծանան մինչև հունձը, իսկ հնձի ժամանակ կասեմ հնձուորներին— որոմներն առանձին հնձեցէք և խուրձ կապեցէք այրելու համար, իսկ ցորէնը ժողովեցէք իմ շտեմարանի մէջ»:

Փոքրիկ մանուկներ, ձեր ծնողները, ուսուցիչները և ձեզ սիրող բարի մարդիկը ձեր սրբտերում բարի սերմեր են ցանում, բայց կան և վատ տղաներ, որոնք ձեզ խաբում են և չար սերմեր՝ որոմներ են ցանում ձեր մէջ: Զգուշացէք այդ վատ տղաներից:

18. ԱՆՄԻՏ ՀԱՐՍՏԻ ԱՌԱԿԸ

Մի հարուստ մարդու արտերն առատ պտուղ տուին: Նա ինքն իրան այսպէս էր մտածում. «Ո՞րտեղ ժողովեմ այսքան բերքերս. շտեմարաններս փոքր են. կքանդեմ դրանց. նորերը կշինեմ՝ աւելի մեծ և արտերիս բերքերն այնտեղ կհաւաքեմ: Էլ ի՞նչ հողս ունիմ, երկար տարիներ կուտեմ, կխմեմ և կուրախանամ»: Նա փոխանակ այսպէս մտածելու՝ թէ քանի քանի աղքատներ կան, որոնք ոչինչ չունին, Աստուած ինձ այսքան բարիքներ է տուել, մի քիչ էլ նրանց համար բաժին հանեմ, միմիայն իւր համար մտածեց: Այս բանը դուր չեկաւ Աստծուն, ուստի հարստին հասկացնելու համար՝ ասաց. «Անմիտ, այս գիշեր որ քո հողին առնեմ, այսքան կարողութիւնդ ի՞նչ պիտի անես»:

Փոքրիկ մանուկներ, եթէ դուք էլ շատ բան ունենաք, չունեցողներին մի՛ մոռանաք, նրանց էլ բաժին հանեցէք ձեր աւելորդից, թէ չէ Աստուած ձեր վարմունքն էլ չի հաւանի:

19. ԹԱԳՈՒՅԵԱԼ ԳԱՆՁԻ ԵՒ ՄԱՐԳԱՐՏԻ ԱՌԱԿՆԵՐԸ

Մի մարդ ագարակում գտնձ գտաւ: Ուրախութիւնից գնաց և ինչ որ ունէր չունէր ծախեց ու գնեց այդ ագարակը:

Մի վաճառական էլ մի գեղեցիկ մարգարիտ էր փնտռում, բայց իւր որոնածից աւելի լաւը գտաւ, իսկոյն վաճառեց իւր ունեցածը և գնեց այդ պատուական մարգարիտը:

20. ՄԵՐ ԸՆԹՐԻՔԻ ԱՌԱԿԸ

Մի մարդ մեծ ընթրիք պատրաստեց և ծառայի ձեռով շատերին հացի հրաւիրեց: Հրաւիրուածները բոլորն էլ մերժեցին զանազան անհիմն պատճառներով: Մէկն ասաց. «Արտ եմ գնել, պէտք է գնամ տեսնեմ, չեմ կարող գալ»: Երկրորդն ասաց. «Հինգ լուծ եզն եմ գնել, պէտք է գնամ փորձեմ, թէ ինչպէս են քաշում»: Երրորդն էլ ասաց. «Նոր եմ պսակուել, չեմ կարող գալ»: Այսպէս ամենքն էլ հրաժարուեցան անմիտ պատճառներ բերելով—արտը գնելուց ետոյ՝ տեսնելն ինչ հարկաւոր բան էր, նա պէտք է մինչև գնելը տեսնէր և կամ եզները գնելուց ետոյ՝ փորձ անելն ի՞նչ միտք ունէր, այդ բանը պէտք է գնելուց առաջ անէր, իսկ երրորդը կարող էր կնոջն էլ հետը տանէր, ի՞նչ անենք թէ մենակ ինքն էր հրաւիրուել—տան տէրը նրան դուրս չէր անի:

Ծառան եկաւ և տիրոջը յայտնեց, որ հրաւիրուածները հրաժարուում են: Տանտէրը նեղացած ասաց ծառային. «Գնա քաղաքի հրապարակները, փողոցները և հրաւիրի աղքատներին,

խեղճերին, կաղերին և կոյրերին»: Ծառան այդպէս էլ արաւ և եկաւ յայտնեց տիրոջն այսպէս. «Տէր, քո հրամանը կատարեցի, բայց տանն էլի տեղ կայ հիւրերի համար»: Այն ժամանակ տէրըն ասաց ծառային. «Հիմա էլ գնա քաղաքից դուրս, ճանապարհի վրայ ումը տեսնես, հրաւիրիր, որպէսզի տունս լցուի հիւրերով»:

Երբ տունը հիւրերով լցուեց, տանտէրն ասաց. «Ճշմարիտ եմ ասում, առաջին անգամ հրաւիրուած մարդկանցից ոչ մէկն իմ ընթրիքը չի ուտի»:

Փոքրիկ մանուկներ, Աստուած ամեն օր հրաւիրում է ձեզ եկեղեցի, ուսումնարան... լսելու նրա պատուէրները, բայց շատերը չեն գնում և սրանով շատ բանից զրկում են: Դուք այդ մարդոց նման մի վարուէք, եթէ ուզում էք բախտաւոր լինել:

Գ.

ԿԱՐԳ ԱՍՏՈՒԱԾՊԱՇՏՈՒԹԵԱՆ

21. Ե Կ Ե Ղ Ե Յ Ո Ւ Ձ Ե Ի Ը

Հին ժամանակուայ քրիստոնեաները մեզ նման փառաւոր շէնքերով եկեղեցիներ չունէին: Նրանք հաւաքում էին մի հասարակ տան մէջ՝ շատ անգամ գետնափոր տներում և միասին ա-

դոթում էին, իսկ աղօթքից ետոյ հացը կտրում էին, բաժանում և ապա հաղորդում: Տան վերևի մասը փոքր ինչ բարձր էր. դա այն ժամանակուայ սեղանն էր — այստեղից էր քարոզում քահանան:

Աւելի ուշ ժամանակներում աղօթատեղիի՝ եկեղեցու միջին մասին նաւի ձև տուին, որ նշանակում էր, թէ եկեղեցին մի նաւ է, որի մէջ մտնող քրիստոնեաները նաւում են դէպի նաւահանգիստ՝ երկնքի արքայութիւնը: Երբեմն էլ կլոր ձև էին տալիս: Նաւի մէջ մտնելու իրաւունք ունէին միայն նրանք, որոնք մկրտուած էին, իսկ չմկրտուածները նաւի ետեւում էին կանգնում, ուր սիւներ կային՝ վարագոյրով միացւած: Չմկրտուածները այս վարագուրի ետեւում էին կանգնում, իսկ երբ սովորում էին Քրիստոսի պատուէրները, եպիսկոպոսը կամ քահանան քննում էր և ապա իրաւունք էին ստանում մկրտուելու և նաւի մէջ մտնելու:

Փոքր ինչ ետոյ նաւակի աջ ու ձախ կողմերում երկու փոքրիկ նաւեր ևս որոշեցին և այսպիսով եկեղեցին խաչի ձև ստացաւ, որ մինչև մեր օրերը պահպանւում է: Երբ քրիստոնէութիւնն ազատ կրօն դարձաւ, սկսեցին ամեն տեղ գեղեցիկ եկեղեցիներ շինել խաչաձև յատակագծով, որ ծագել է երեք նաւերի միաւորութիւնից: Կլոր ձևն էլ մեր ներկայ գմբէթն է, որ ե-

կեղեցու մէջ տեղումն է: Եկեղեցու սիւները միանում են կամարներով — սա էլ երկինքն է յիշեցնում մեզ: Եկեղեցու շինուածքը բաժանւում է երեք մասերի — գաւիթ, ատեան և բեմ:

22. ԵԿԵՂԵՑՈՒ ԲԱԺԱՆՈՒՄՆԵՐԸ

Գաւիթ — Այժմեան եկեղեցիները գաւիթ չունեն — սա հին եկեղեցու այն մասն է, ուր կանգնում էին չմկրտուածները (երեխաները):

Ատեան — Այն տեղն է, ուր կանգնում են հոգևորականները և ժողովուրդը: Եկեղեցու հին սովորութեան համաձայն՝ առաջ կանգնում են հոգևորականները, որ կոչւում է դաս, ետոյ՝ աղամարդիկ, իսկ ամենից վերջը՝ կանայք: Սեղանի աջ կողմի պատի մէջ աւազանն է, իսկ նրա դիմաց՝ ըուրվառանոցը:

Բեմ — Ատենից ետոն աստիճանով բարձր է, մէջ տեղում շինած է վէմ քարից մի խաչաձև սեղան: Այս քարն օծում են և ապա վրան պատարագ մատուցանում — առանց սրան պատարագ չի կարելի անել: Բեմից է քարոզում եպիսկոպոսը: Այստեղ իրաւունք ունին բարձրանալ միայն հոգևորականները և կամ որոց իրաւունք է տրուած: Սեղանը շինուած է բեմի վրայ. նրա առաջ վարագոյր կայ քաշած. հարկաւոր ժամանակ բաց են անում և ծածկում:

Բեմի վրայ վէմ քարի վրայ շինւած է խաչկալը, որի աջ և ձախ կողմերում դռներ կան։ Այս դռների վրայ պէտք է նկարել Թադէոս և Բարդուղիմէոս առաքեալների պատ-

կերները, որոնք հայոց եկեղեցու գլխաւոր սիւներն են։

Երկու դռների մէջ տեղում վէմ քարի վրայ երեք աստիճան է շինուած, որոց վրայ դրած են ամենից բարձր՝ խաչ, ետոյ՝ Քրիստոսի պատկերը (դաստառակ), իսկ վերջը՝ աւետարան։ Աստի-

ճանների ետևում Աստուածածնի պատկերն է՝ Յիսուսին գրկած։ Այս երեք աստիճանների վրայ դրած է լինում միտանամանը և մասնատուփը։

Սեղանի աջ դռն կողմում՝ ներսից ընծայարանն է, որտեղ սկիհն են պահում։

Եկեղեցու հիմքի զանազան կողմերում դնում են առաքեալների, աւետարանիչների և Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի անուններով օծած քարեր — ընդամենը 16 հատ և ապա սրանց վրայ հիմն են ձգում, որովհետև քրիստո-

նէութիւնը սրանք տարածեցին ամեն տեղ — հիմնեցին զանազան տեղերում եկեղեցիներ և նրա հիմքը եղան։ Այդ քարերը անտաշ պիտի լինեն, որ նշանակում է, թէ առաքեալներն ուսում չունէին և Սուրբ Հոգւոյ շնորհով էին քարոզում։ Քարերը առաջ լուանում են, որ նշանա-

կում է մկրտել և ապա օծում են, որ նշանակում է դրօշմ: Բեմի վրայ է վեժ քարը—սա Բրիստոսի օրինակն է, որ իւր հիմնած եկեղեցու սուրբ սեղանի վրայ բազմած է:

Բեմի աջ և ձախ կողմերում երկու խորաններ կան—աջակողմեանը զգեստաւորուելու համար է, իսկ ձախակողմեանը՝ զգեստները պահելու համար:

Շինութիւնն աւարտելուց ետոյ՝ եկեղեցին օծում են:

23. ՍՐԲԱԶԱՆ ԱՆՕԹՆԵՐ ԵՒ ԶԱՐԴԵՐ

Սկիհ—Այն անօթն է, որի մէջ պատարագիչը մաքուր գինի է ածում և անաղ ու անխմոր հաց՝ նշխարն է գնում: Սկիհի բերանին գնում են մի խուփ, որի անունն է մսղզմա: Սկիհը շինում են կամ ոսկուց կամ արծաթից:

Մասնատուփ—Փոքրիկ տուփ է՝ ոսկուց կամ արծաթից շինած, որի մէջ գնում են մաքը՝ կամ հաղորդը և երբ մինը յանկարծ հիւանդանում է կամ եկեղեցի չի կարողանում գալ, տուն են տանում և հաղորդում:

Միտոնաման—Նոյնպէս ոսկուց կամ արծաթից շինած մի աման է, բայտ մեծի մասին աղաւնու նման—մէջն ածում են սուրբ միւռոնը, մկրտում երեխաներին կամ պատկերներ օծում:

Քշոց—Քշոցը զարդ է, կոթը փայտից է,

իսկ վերեւի կլոր մասի վրայ վեցթեան Սերովբէ և Քերովբէ հրեշտակապետների պատկերներ կան նկարած, որ նշանակում է, թէ նրանք ևս սպասաւորում են պատարագի ժամանակ: Կոթի վերին մասից թաշկինակ է կախած:

Բուրվառ—Մէջը կրակ են ածում և վրան խունկ ծխում, որ նշանակում է, թէ ինչպէս այդ խնկի ծուխը դէպի վեր է գնում, այսպէս էլ մեր աղօթքը դէպի Աստուած ենք ուղղում:

Խաչվառ—Սա եկեղեցական դրօշակ է—մի պատկեր՝ կտաւի վրայ, որի մի կողմում Խաչելուծինն է, իսկ միւս կողմում՝ Աստուածածինը Յիսուսին գրկած: Պատկերը կախ է տուած մի ձողից, որի գլխին տնկած է խաչ:

Խնկաման—Փոքրիկ արկղ է, չորս անկիւններում մի մի խաչ, իսկ մէջ տեղում՝ մօմի տեղ: Մէջը խունկ կայ, երբ սարկաւազը բուրվառ է անում, քահանան այսպէս խունկ է հանում և ածում կրակի վրայ: Սարկաւազը աջ ձեռով բուրվառն է բռնում, իսկ ձախով՝ խնկամանը:

24. Զ Գ Ե Ս Տ

1. ԴՊԻՐՆԵՐԻ ԿՍՄ ՏԻՐԱՅՈՒՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ

Շապիկ—Գլխից մինչև ոտները՝ երկայն պալիտակ կամ ծաղկեայ հասարակ՝ մաքուր շապիկ, որ նշանակում է, թէ ինչպէս արտաքուստ մա-

քուր է շորերը, այնպէս էլ ներքուստ՝ սիրտը սրա նման մաքուր պիտի լինի:

2. Ս Ա Ր Կ Ա Ի Ա Գ Ի Հ Ա Մ Ա Ր

Ուրար—Երկայն, լայն ժապաւէնի նման, զառ կտորից, որ ձգում է ձախ թևի վրայ: Սա նշանակում է, թէ սարկաւազն աւետարանի լուծը դեռ ամբողջապէս չէ կրում, այլ՝ մասամբ, այն է ձախ ուսով: Սարկաւազը հագնում է և շապիկ:

3. Ք Ա Հ Ա Ն Ա Յ Ի Հ Ա Մ Ա Ր

Քահանան երբ զգեստաւորւում է և պատարագ է մատուցանում, ներկայացնում է Քրիստոսի կեանքը: Պատարագի զգեստները նշանակում են Քրիստոսի կրած չարչարանքները: Քահանայի զգեստները սրանք են—

Շապիկ—Երկայն, վզից մինչև ոտները, գոյնը սպիտակ: Սա նշանակում է այն սպիտակ հանդերձը, որ Հերովդէսը հագցրեց Քրիստոսին ծաղրելու համար:

Գօտի—Նշանակում է այն խարազանը, որով Քրիստոսին խփում էին՝ սեանը կապած:

Բազպան—Այն կապանքն է, որով հրէաները կապեցին Յիսուսի ձեռները Գեթսեմանում:

Փորուրար—Աստծու պատուիրանի լուծն է: Այս լուծը սարկաւազը ձախ ուսով է միայն տա-

նում, իսկ քահանան՝ և՛ աջ և՛ ձախ ուսով—ամբողջապէս:

Շուրջառ կամ նաւորտի—Նշանակում է կարմիր վերարկուն, որ ձգեցին Քրիստոսի վրայ:

Սաղաւարտ—Նշանակում է այն փշեայ պըսակը, որ Քրիստոսի գլխին դրին:

Վաղաս—Ուսերի վրայ է դնում քահանան, վրան նկարած է 12 առաքեալների պատկերները՝ մէջ տեղումը Քրիստոսը:

4. Ե Պ Ի Ս Կ Ո Պ Ո Ս Ի Հ Ա Մ Ա Ր

Եպիսկոպոսն ունի այն բոլոր զգեստներն՝ ինչ որ քահանան:

Բացի դրանից ունի խոյր կամ թագ, որ միևնոյն նշանակութիւնն ունի, ինչ որ քահանայի սաղաւարտը:

Նմիփորոն—Հինգ խաչով զարդարուած լայն ուրար է, կրում են շուրջառի վրայից—սա է եպիսկոպոսական յատուկ զգեստը:

Արտախուրակներ—Երկու հատ, կէս կանգուն երկարութեամբ կապեր են, կախում են վակասի ետեից—սա զարդ է:

5. Ե Պ Ի Ս Կ Ո Պ Ո Ս Ա Պ Ե Տ Ի Կ Ա Մ Կ Ա Թ Ո Ղ Ի Կ Ո Ս Ի Հ Ա Մ Ա Ր

Բացի քահանայի և եպիսկոպոսի զգեստներից, ունի նաև կոնքեռ, որը քառակուսի ձև ու-

նի և կախուած է լինում գօտքից՝ ձախ կողմից և հասնում է մինչև ծունկը: Կոնքեռը նշանակում է, 1, այն ղեկավար, որով Յիսուս աշակերտների ոտները լուաց, 2, հովուական մարտի: Կոնքեռ կրելու իրաւունք միայն կաթողիկոսն ունի: Որտեղ կաթողիկոսը կանգնում է, այնտեղ նրա ոտները տակ փռում են մի փոքրիկ գորգ, որի վրայ արծիւ է նկարած, որ նշանակում է թէ կաթողիկոսն արծուի նման սրապես պիտի լինի:

25. ԵԿԵՂԵՑՈՒ ԳԼԽԱՒՈՐ ԳՐԲԵՐԸ

Եկեղեցում շատ տեսակ գրքեր են գործ գնում, բայց մենք կսովորենք միայն զլիսաւորները:

1. Աւետարան—Սա մի գեղեցիկ գիրք է, վրան խաչ կայ: Քահանան նրանով օրհնում է եկեղեցի եկողներին: Աղօթաւորները, երբ դուրս են գնում ժամերգութիւնից ետոյ, համբուրում են այս սուրբ գիրքը: Սրա մէջ գրուած է Յիսուս Քրիստոսի կեանքը և նրա բոլոր քարոզութիւնները:

2. Շարական—Այս գիրքը եկեղեցու երգարանն է, նրա մէջ գրուած է այն հոգեւոր երգերը՝ շարականները, որոնք երգում են եկեղեցում: Այս հոգեւոր երգերը ունին ձայնանիշներ, որոնց համաձայն երգում են քահանաները և զպիքները:

րը: Բոլոր շարականներն էլ մի տեսակ չեն երգւում, այլ զանազան եղանակներով՝ ծայնով: Ձայ-

ների թիւը ութն է: Շարականները հեղինակել են մեր սուրբ հայրապետները:

3. Խորհրդատետր—Սա մի փոքրիկ գիրք է, գրած է լինում սեղանի վրայ: Քահանան այս գրքով է պատարագ մատուցանում:

4. Ճաշոց.—Սա մեծ գիրք է. կարդում են ճաշուայ ժամերգութեան ժամանակ, դրա համար էլ ասում են Ճաշոց: Նրա մէջ գրուած է չին և Նոր-ուխարից զանազան կտորներ՝ իւրաքանչիւր օրուայ համար առանձին առանձին, նոյնպէս մեր սուրբ հայրապետների գեղեցիկ աղօթքները:

5. Ժամագիրք.—Քրիստոնեաները հասարակ օրերին օրը երկու անգամ՝ առաւօտեան և երեկոյեան գնում են եկեղեցի աղօթելու, իսկ կիրաւակէ, տօն և Մեծի պահոց օրերին՝ երեք անգամ: Այս գրքում կարգով որոշուած է թէ առաւօտները, երեկոները և ճաշին ինչ աղօթքներ, երգեր, սաղմոսներ և ընթերցուածներ պիտի կարդան և երգեն, դրա համար էլ գրքի անունն է Ժամագիրք, այսինքն ժամերի գիրք:

6. Մաշտոց—Այս գիրքն առաջին անգամ գրել է հայոց տառերի զանոգ սուրբ Մեսրոպ Մաշտոցը, սրա համար էլ նրա անունով կոչուած է Մաշտոց: Այստեղ որոշուած են թէ եկեղեցու եօթը խորհուրդները և ձէսերը ինչպէս պիտի կատարել, օրինակ ինչպէս պէտք է երեսային մկրտեն, պսակ անեն, թաղեն, քահանայ, եպիսկոպոս, կաթողիկոս օծեն, մեռն օրհնեն....

Յ Ա Ն Կ

Ա. Հ Ի Ն—Ո Ի Խ Տ

ԵՐԵՍ

1. Իսրայէլի նեղութիւնները Եգիպտոսում	3
2. Մովսէսի ծնունդը և ազատութիւնը .	5
3. Մովսէսի փախուստը	7
4. Աստուած կանչում է Մովսէսին	8
5. Եգիպտոսից դուրս գալը	10
6. Կարմիր ծովն անցնելը	14
7. Իսրայէլացիները անցնում են անապատով	16
8. Սինայի օրէնստուութիւնը	19
9. Ոսկէ հորթը	21
10. Լքտեսներ	24
11. Մովսէսի մահը	28
12. Յետոն նուաճում է Քանանը	30
13. Գեղէոնը որպէս իսրայէլի դատաւոր.	35
14. Սամփսոն	38
15. Հուսթ	42
16. Հեղի և Սամուէլ	46

Բ. Ն Ո Ր—Ո Ի Խ Տ

17. Որոմի առակը	52
18. Անմիտ հարստի առակը	53

437

19. Թագուցեալ գանձի և մարգարտի առակ-
ները 53
20. Մեծ ընթրիքի առակը 54

Գ. ԿԱՐԳ ԱՍՏՈՒԱԾՊԱՇՏՈՒԹԵԱՆ

21. Եկեղեցու ձևը 55
22. Եկեղեցու բաժանումները 57
23. Սրբազան անօթներ և զարդեր 60
24. Զգեստ 61
25. Եկեղեցու գլխաւոր զրքերը 64

63

2013

«Ազգային գրադարան

NL0228540

ԻՄ ԱՇԽԱՏԱՍԻՐԱԾ ԿՐՕՆԻ ԴԱՍԱԳՐԵՐԸ

I. ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐԻ ՀՍՄԱՐ

Անունը և ազգանունը	Վ. Կ.	Պ. Կ.
1. Ուլանգոյց Հին—Ուլանի մասն Ա.	80	25
2. Ուլանգոյց Հին—Ուլանի մասն Բ.	85	25
3. Ուլանգոյց Նոր—Ուլանի մասն Ա.	1	»
4. Ուլանգոյց Նոր—Ուլանի մասն Բ.	1	5
Միջին երջան		35
5. Դասագիրք կրօնի հատոր Դ.	1	50
6. Դասագիրք կրօնի հատոր Ե.	»	50
7. Տասն պատուիրան	»	50

II. ԱՇԽԱԿԵՐՏՆԵՐԻ ՀՍՄԱՐ

ա. Ծխական դպրոցների համար		
8. Դասատետր կրօնի Ա. տարի . . .	»	25
9. Դասատետր կրօնի Բ. տարի . . .	»	25
10. Դասատետր կրօնի Դ. տարի . . .	»	25
11. Դասատետր կրօնի Դ. տարի . . .	»	30
բ. Պետական դպրոցների համար		
12. Դասատետր կրօնի Ա. տարի . . .	»	25
13. Դասատետր կրօնի Բ. տարի . . .	»	25
14. Դասատետր կրօնի Դ. տարի (ոչ պատ- կերազարդ)	»	30
գ. Ծխական և պետական դպր. համար		
15. Հին—Ուլան	»	50
16. Նոր—Ուլան	»	45
17. Գործք—Առաքելոց	»	45
դ. Տաճկահայ դպրոցների համար		
18. Հին—Ուլան	»	45
19. Նոր—Ուլան	»	45
20. Բարոյախօսութիւն (էթիկայ) . . .	»	50
21. Մի քանի խօսք հայ կրօնաւարացիներին	»	10

ՅԱՆԿԱՅՈՂՆԵՐԸ ԿԱՐՈՂ ԵՆ ԴԻՄԵԼ

1. Խնձ—Սահակ ա. քհ. Սահակեանց, Бебутовская № 20.
2. «Գիր» և միւս հայ գրավաճառներին:
3. Պահեստը գտնուում է «Գիր» գրավաճառանոցում: